

Eestlane-olemise verstaposte loendades: juubeleist veel

Toomas Hiio*

Riigi ja rahva mineviku ümmargused tähtpäevad on ajaloolaste leib või vähemalt leivakõrvane. Eraelus pakub juubel võimaluse sugulased ja sõbrad ning õpingukaaslased, kolleegid ja lihtsalt tuttavad kokku tuua, möödunut meenutada, omavahelist sidet uuendada ning tulevikkugi vaadata. Riikide, linnade, asutuste, koolide ja seltside juubelitega on natuke samamoodi, kuid neid tähistatakse suurejoonelisemalt; korraldatakse uhkeid aastapäevaüritusi, mille kõnedes kiidetakse oma tööde ja leitakse ühtsus selles töes; mõnelt ajalookirjutajalt või elukutseliselt ajaloolaselt tellitakse ka ajalooramat oma mineviku kokkuvõtteks. Eesti Vabariigi 100. aastapäev langeb kokku üsna jõuka ajaga ning ainuüksi 2017. aasta algusest alates on ilmunud rohkem kui 200 juubeliramatut, milles enamasti kirjutatakse Eesti viimasest 100 aastast.

Kui ajalugu kulgeks kümnendsüsteemi vastuvaidlematus seaduspärasuses, siis võiks arvata, et nelja ja üheksaga lõppevad aastaarvud on kuidagi erilisel Eesti saatusega seotud. Tänavu tähistatakse paljusid päris ümmargusi ja veel rohkem natuke vähem ümmargusi tähtpäevi. Sageli unustame oma tähtpäevadel maailma meie ümber ning nende päevade rolli naaberriikide või kogu maailma ajaloos. Oma särk ongi ihule kõige ligem ning mis seal's salata, Eesti on väike ja rahvas on väike ning meie sündmuste suurus võib kergesti jääda suure maailma tähtsamate juhtumiste varju. Teiselt poolt ei tohi täna avaramat vaadet aga kõrvale heita, sest valmisolek uskuda, et eesti keel ongi sumeri keele dialekt ning et Rooma asutasidki kaks Vahemere äärde sattunud vahvat Roomassaare selli, kes andsid kodupaiga nime ka mingile seitsmele künkale, on kõigi tõdede samaväärsuse tunnustamise ajastul pigem kasvamas.

15. juunil möödus 800 aastat eestlaste väe lüüasaamisest taanlastelt Tallinna all, mida peetakse Tallinna esmamainimise päevaks. Taanlaste jaoks on 15. juuni lipupäev, Valdemari päev, aga mitte suurest sõprusest ja lugupidamisest eestlaste pealinna vastu. Nimelt olla Jumal sel päeval saatnud Taani kuninga Valdemar II Tallinna all eestlastega võitlevale väele valge ristiga punase lipu, Dannebroggi, mis taastas Taani rüütlite ja sõjasulaste võitlusvaimu ning aitas vaenlase purustada. Samal päeval tähistavad taanlased veel teistki minevikusündmust – 1864. a. sõjas Preisimaale kaotatud Schleswigi põhjaosa, Lõuna-Jüütimaa elanikud otsustasid 1920. aasta veebruaris ülekaalukalt Taaniga liitumise kasuks ning alates 15. juunist sai piirkonnast Taani osa. Niisiis on Dannebroggi päev ka Taani taasühinemispäev ja järgmisel aastal on taasühinemise 100. aastapäev.

Keda ei rahulda Eesti pealinna sünni dateerimine vaenuväelt lüüasaamise päevaga, leiab tänavu vähem ümmarguse aastaarvu veel kaugemast minevikust – 865 aastat möödub Kolõvani, mis oli üks Tallinna venekeelseid nimesid, väidetavast mainimisest Sitsiilia normannikuninga Roger II kõrgest soost õuegeograafi Muhammad al-Idrīsī maailmakaardil. See avabki meile hoopis avaramad horisonid, tõstab kilbile eestlaste rolli hilisviikingiajal ning, mis peaasi, ei sunni meid juubelirõõmupidu pidama omaenda lüüasaamise aastapäeval.

* Toomas Hiio (1965), ajaloolane, Eesti Sõjamuuseumi teadusdirektor, toomas.hiio@esm.ee

700 aastat tagasi, 1319. aastal mainiti esmakordselt kirjalikes allikates Tallinna Toomkooli. Toomkool ei ole vanim kool Tallinnas, Eestis ega Balti riikides, Toomkool ei olnud mainimise ajal ka kool, mis võimaldanuks selles õppinutel ülikooli minna, kuid sellegipoolest on 1319. aastat tähistatud siinse koolihariduse alguse ühe tähtpäevana. Algul ainult Eestimaa kubermangus – sest liivimaalastel oli Riia toomkool, mis alustas oma ajalugu rohkem kui sajand varem, 1211. aastal –, uueal ajal aga ka Eestis. Oma toomkooli ajaloo kirjutasid 19. sajandil suureks Eestimaa rüütelkond, kelle gümnaasium see oli, ja Eestimaa baltisaksa literaadid, kellest mõned olid selles koolis õppinud. Sel ajal oli Toomkool juba täieõigusliku gümnaasiumina Eestimaa kõrgemate seisuste haridustempel, nagu neid oli ka teistes kubermangudes – Liivi- ja Kuramaal rohkemgi kui üks – ning mujalgi Euroopas ja maailmas. Õpilaste arvu poolest jäi Toomkool alla oma Rootsi ajal rajatud konkurendile, Gustav Adolfi gümnaasiumile, mis tsariajal keiserliku kubermangugümnaasiumina ei kandnud enam Rootsi kuninga, vaid Vene keisri Nikolai I nime. 19. sajandi teine pool oli gümnaasiumi- ja kõrghariduse plahvatusliku kasvu ajastu mitte ainult keskaegseid traditsioone ja privileege alal hoidvates Balti kubermangudes, vaid kogu Euroopas. Alamate seisuste jõukus oli kasvanud ja ühe või mõne poja vähemalt gümnaasiumi – aga veel parem, suuskooli – saatmine oli jõukama taluperemehe au ja uhkuse asi kõrvuti hoolega haritud põldude, uute taluhoonete, heade hobuste ja uhke vedruvankriga. Alamatest seisustest poiste haridustung pani kõrgemate seisuste liikmed muretsema halbade kommete pärast, mille nende pojad alamast seisusest nolkidega koos õppides võivad külge saada. Siis oli moes kõik britipärane kuni eesnimedeni välja ning elitaarsete erakoolide eeskujuna nähti kuulsaid kõrge õppemaksuga inglise erainternaatkooli ja kolledžeid, millest seitsme autonoomia oli taganud 1868. aasta seadus. Ühiskonna demokraatiseerumine sundis kõrgemaid seisusi otsima võimalusi oma senise staatuse jätkumiseks ka järgmistes põlvkondades ning oma ja ülejäänud järeltuleva põlve vahele püstitati üha kõrgemaid tõkkeid. Brittidel, kes 20. sajandil on revolutsioonideta toime tulnud, on see rohkem või vähem õnnestunud, Mandri-Euroopas enamasti mitte.

150 aastat tagasi, enne jaanipäeva, tähistas Toomkool suurejooneliselt oma 550. aastapäeva. pidustustel osalesid kõrged aukandjad ja kuulsad vilistlased eesotsas Karl Ernst von Baeriga. Veel 70 aastaks – mõneteistaastase vaheajaga venestusajal – jäi Toomkool Eestimaa baltisaksa eliidi taimelavaks, ehkki Eesti Vabariigi ajal sattus õpilaste sekka mõni eestlanegi. Kuid samal nädalalõpul pidasid eestlased Tartus oma esimest üldlaulupidu. Vahemaad olid pikemad ja „sihtgrupid“ erinevad, nii ei röövinud Eestimaa kõrgemate seisuste pidu Tallinnas kröömikestki tähelepanust eestlaste suurpeole Tartus. Tänavu, kui baltisakslaste lahkumisest ja nende Toomkooli sulgemisest on möödas juba 80 aastat, ei mahtunud eestlased oma järjekordsel laulupeol enam lauluväljakule ära. Oma esimese üldrahvaliku suurpeoga tähistasid eestlased Liivimaa talurahva pärisorjusest vabastamise 50. aastapäeva – peo korraldamine tänulaulupeona oli toona ainus võimalus saada selleks luba. Eelmisel sügisel oli Carl Robert Jakobson „Vanemuise“ seltsis pidanud oma esimese isamaakõne eesti rahva valguse-, pimeduse- ja koiduajast ning pannud sellega vaimse nurgakivi käsitusele eestlaste ajaloolisest identiteedist alates muistsest iseseisvusest läbi 700-aastase orjapõlve kuni rahvusliku ärkamiseni Vene keisri kaitse all.

Samal aastal talurahva vabastamisega Liivimaal 1819. aastal tõsteti ümbermaailmareisiks purjed laevadel „Vostok“ ja „Mirnõi“. Ekspeditsiooni juhtis Fabian von Bellingshausen, Saaremaa mõisniku poeg ja hilisem Vene täisadmiral. Oma maa ja rahva ajalooliste saavutuste hulka loeme seetõttu ka Antarktika avastamise, ehkki Bellingshausen oli ainult üks mitmest uurimisreisijast, kes 19. sajandi algul lõunamandrit nägid, ja eestlane polnud ta ka mitte. Tema reisi tähistavad eestlased sellegipoolest – purjelaeva-ekspeditsiooniga Bellingshauseni radadel, mis pälvib nüüd ja edaspidi hulga avalikku tähelepanu. Küsimus sellest, kas Bellingshauseni meremeeste seas võis olla ka eestlasi, kuulub pigem kolletava paljastusajaloo

valdkonda. Nüüd aga tuleb siinkirjutajale meelde tema oma vanaisa vanaisa, kes täpselt samal aastal nekrutiks võeti ja 25 aastat Balti laevastikus teenis. Vaevalt et äsja värvatud poiss kohe ümbermaailmareisile saadeti, kuid eestlaste – etniliste eestlaste, nagu meil vahel on kombeks inglise keele mõjul kirjutada – osavõtu võimalust Bellingshauseni retkest see pigem kinnitab. Suurt tähtsust sel pole, sest kõikehõlmavas inglise keeles võime me juba täna Bellingshauseni kohta öelda: *an explorer from Estonia*, millest tagasitõlkes peaaegu et tulebki Eesti maadeavastaja.

100 aastat tagasi astus kokku Eesti Asutav Kogu, võideti Võnnu lahing, võeti vastu maa-seadus ja avati eestikeelne Eesti Vabariigi Tartu ülikool. Kõik need sündmused tähendasid alusepanekut me tänasele Eesti Vabariigile ning väärivad suurejoonelist tähistamist. Sündmustele annavadki tähenduse pigem nende kaugemad tagajärjed kui kaasaeg, mille mõjul ometigi üks või teine otsus toona langetati. On ajastuid, kui kauakestva tähendusega sündmusi toimub ja otsuseid langetatakse rohkem kui teistel, rahulikumatel aegadel, mis ei eelda ilmtingimata viimaste allakäigu- või vähemalt stagnatsiooniajaks kuulutamist. Uuemal ajal ongi leitud kohasem termin – peenhäälestus ehk kalibreerimine. Lõpuks ei taha ükski riik ega rahvas elada permanenteses sõjas ega revolutsioonis, kui võib-olla mõni elukutseline väejuht või revolutsionäär välja arvata. Oma ajas oli Asutava Kogu demokraatlik valimine sõja ajal ning selle vasakpoolne koosseis ja otsused kahtlemata suur murrang. Meenutame – vähem kui pool aastat varem, 1918. aasta novembri alguses oli välja kuulutatud Balti hertsogiriik, mille osaks olid ka Eesti- ja Põhja-Liivimaa ning mis pidi olema seisuslik monarhia saksa vürstisoost hertsogiga kui mitte Saksamaa, siis vähemalt Preisimaa vasallina, mille valitsemisel eestlastele ja lätlastele oli suuremeelselt ette nähtud otsuste kaasakiitja roll. Poolfodaalne hertsogiriik loodi Saksa relvade kaitse all, hoolimata sellest, et sotsialistide käes oli Saksa Riigipäeval rohkem kui kolmandik mandaatidest, ning vaatamata soldatite komiteedele keiserlikus armees endas. Kuid nädal pärast hertsogiriigi väljakuulutamist sai Saksa jõud otsa, puhkes revolutsioon, sõlmiti Compiègne'i vaherahu ning Saksamaa valitsuse esindaja loovutas võimu Eestis Eesti Ajutisele Valitsusele. Kuidas tajus lihtne Eesti talupoeg, tööline, soldat või linnakodanik üksteisele järgnevaid pöördelisi sündmusi oma argipäevategemiste kõrval, vajaks ehk lähematki uurimist; revolutsioon Saksamaal ning paari nädala pärast alanud Punaarmee esialgu edukas pealetung võisid paljudele tundudagi maailma pöördumatu ittapöördumisena ning Vabadussõja värbamispunktide ukse taha järjekordi ei tekkinud. Kuid juba kevadeks oli Punaarmee Eesti piiridest enam-vähem välja tõrjutud ning Asutava Kogu valimine demonstreeris eestlaste otsustavust ajalookaalu oma kasuks kaldumise ärakasutamisel. Jaanipäevane võit Võnnu lahingus hästivarustatud, väljaõppinud ja kogenud väe vastu, kelle eesmärk oli ajalooratas siinkandis esialgu vähemalt pooleks aastaks hertsogiriigi juurde tagasi pöörata, oli sõjaline saavutus. Mitte väiksem ei olnud see saavutus rahvusliku propaganda vallas, sest Võnnu lahingu võidu päevast sai meie seni ainsa võidetud sõja võidupüha, mida tänini tähistame, ehkki sõja lõpp järgmise aasta alguses tähendas pääsemist kommunistlikust töölisparadiisist ja mitte 700-aasta-orjapõlve-ajastut jätkata proovinud hertsogiriigist. Radikaalne maaseadus oktoobris, mis suurmaaomandi üldse ära kaotas ja seega baltisaksa maa-aadli laostas ning väikemaaomandilegi piirangud seadis, jätkas ajalookaalu kaldumise ärakasutamist. Ühtlasi määras ta enamiku eestlaste tegevusalaks väikepõllupidamise, millele toona tõsiseltvõetavat alternatiivi polnudki. Suurtööstus eeldab väljaõppinud ja kogenud töölistkonda, toorainet ning, mis peaaugi, turgu, mida oma ressursid ja varad ilmasõtta kulutanud ning suure osa töövõimelistest aastakäikudest kas rindel või grippi surnutena kaotanud Euroopa ei suutnud esialgu pakkuda. 1920. aastate alguse lootused põhjatule Vene turule osutusid sama petlikeks nagu 1990. aastate alguse omadki. 1990. aastatel aga selgus ka, et väikepõllupidamine enam jõukust majja ei too, erinevalt 1920. aastatest.

Tartu ülikooli muutmine eestikeelseks oli sama otsustav valik. Kuigi 100 aastat hiljem on

ka teistsuguseid arvamusi, ei tule (rahvus)riik toime emakeelse kõrghariduseta. Tippteadus on teaduse ajaloo algusest saadik olnud rahvusvaheline, kuid ülikool ei ole ainult teadus. Ennekõike annab ülikool rahvale kooliõpetajad, arstid, juristid, riigiametnikud, insenerid, kirikuõpetajad ja paljud teised, kellela moodne riik toime ei tule, kuid kelle teadmised on paremad ja pädevus on kõrgem, kui osa tarkusest pole juba omandamise ajal tõlkes kaduma läinud. Inimene mõtleb keeles ja kuigi on neidki, kes tulevad sellega edukalt toime mitmes keeles, ei ole suuri saavutusi loota rahvalt, kes *in corpore* mõnes võõrkeeles mõelda ponnistaks. Sajandi eest oli oma ülikool paratamatu ka sellepärast, et polnud enam mujalt tulnud, mis õigustanuks saksa- või venekeelse ülikoolina jätkamist. Venemaalt Tartusse tulnud mehed ja naised olid kodumaale tagasi läinud, Voronežisse evakueeritud või sõjakeerisesse kadunud, lätlased aga tegid Riia Polütehnikumist omale ise ülikooli. Eesti oma ülikooli baasi tugevdasid nii need sajad eesti tudengid, kes Esimese maailmasõja viimastel aastatel ülikooli olid astunud ja nüüd õpinguid jätkasid, kui ka Vabadussõja sõduritele lubatud priikool kuni ülikooli lõpuni.

Oma juubelite kõrval meenutagem ka paralleelseid maailmaajaloo tähtpäevi. 28. juunil 1919 kirjutati alla Antandi riikide ja Saksamaa Versailles' rahulepingule, mis sätestas uue Euroopa korralduse – tegelikult vähem kui põlvkonnaks, nagu selgus kahekümne aasta pärast. 100 aastat tagasi sündinute arvuka aastakäigu meeste saatuseks oli saada järgmise ilmasõja kahurilihaks. Esiialgu aga lõpetas Versailles' rahuleping lootused mingisuguselegi võimalusele, et Saksa mõjuvõim endistes Läänemere kubermangudes kuidagigi jätkuda võiks. Samal päeval kirjutati alla ka Rahvasteliidu põhikirjale. Seegi organisatsioon pidi kestma kauem, kui tal tegelikult õnnestus. Kaks suurt, Saksamaa ja Venemaa, jäeti esialgu kõrvale ning kolmanda parlament ei tahtnud lasta Ameerikal veel suureks saada, vaatamata sellele, et president ise oli Rahvasteliidu mõtte algatanud. Pärast järgmise sõja lõppu astus Rahvasteliidu asemele ÜRO, mille kontsertidel USA ja NSV Liit juba esimesi viiuleid mängisid ning Saksamaa koos teiste kaotajatega taaskord esialgu pealtvaatajaks jäeti.

1919. aasta märtsis oli justkui vastukaaluks riikide Rahvasteliidule asutatud maailmarevolutsiooni Komintern, sõdadevahelise maailma edukaim õnnestusorganisatsioon. Sellegi saatis Stalin 1943. aastal laiali – nii lääneliitlaste palvel kui ka lootuses, et peagi õnnestub Punaarmee maailmarevolutsiooni jätkata vabastaja rollis veidi sarnaselt Aleksander I armeedega, mis rohkem kui sajand varem Berliini ja Pariisini marssides Prantsuse revolutsiooni lõplikul lämmatamisel kaasa olid löönud. Lõpuks oli Stalin ise Kominterni kaardiväe, „rahvusvahelise tööliikumise tegelased ebaseaduslikult represseerinud“, nagu nende elulooartiklites vihjas „Eesti nõukogude entsüklopeedia“ ajastuomaseid eufemisme kasutades paljudele saatuslikuks saanud 1930. aastate lõpu suurele terrorile. Eestisse puutuvalt oli Komintern edukam kui Rahvasteliit, sest kakskümmend aastat hiljem tegid Rahvasteliidust selleks ajaks taas lahkunud Saksamaa ning peatselt välja heidetav NSV Liit tehingu, mis Balti riigid pooleks sajandiks viimase räästa alla tõukas. 1940. aastal polnud Rahvasteliidus enam kedagi selle vastu protesteerimas. Ainult USA aseriigisekretär Sumner Welles sõnastas oma valitsuse seisukoha, mis toimunud taunis ja sai hiljem sõjajärgse mittetunnustamispoliitika alusdokumendiks. Suurest terrorist säästetud vähesed Eesti kominternlased said aga mõneks ajaks kohaliku võimu juurde, kuni nemadki kümne aasta pärast oma töö teinud moorlastena minema pühiti.

Lõpuks möödub tänava 75 aastat sündmustest, mis Eesti elu samuti tänini mõjutavad. Kõigepealt Sinimägede lahing, kus umbes poole Punaarmee tõrjuvast Saksa väest moodustasid mitmesugustes Saksa vormides eesti sõdurid ja ohvitserid. Viimasel 30 aastal on sellest saanud Teises maailmasõjas võidelnud eestlaste sõjalise vahvuse kangelasluugu koos paratamatute siiretega oma iseseisvuse taastanud Eesti sise- ja välispoliitikasse. Sellega seoses väärib meenutamist ka soomepoiste rügemendi JR 200 moodustamine 8. veebruaril samal aastal. Need olid mehed, kes ei tahtnud Saksa vormis Punaarmee vastu võidelda ning tegid seda Soome vormis, mis siiski ei säästnud enamikku neist sunnist augustis ikkagi Saksa vorm

selga tõmmata. Niisiis on tänava ka „kolmanda tee“ 75. aastapäev. Septembris langes Tallinn aga Punaarmee kätte ja 45 aastat tunti 22. septembrit Tallinna vabastamise aastapäevana. Tuntakse mõnikord tänini – mälestustahvlid Tallinna tunginud Punaarmee üksuste ja väekoondiste nimedega seisavad senini Maarjamäel kommunismiohvrite memoriaali ja Saksa sõjaväekalmistu ning bolševike Jäätetke memoriaali varemete naabruses ning nad kõik on justkui Eestis 20. sajandil vaheldunud „mälupoliitikate“ tummad tunnismärgid.

Neil päevil 75 aastat tagasi pandi alus ka me õiguslikule järjepidevusele, sest Jüri Uluots kui põhiseadusejärgne presidendi kohusetäitja nimetas ametisse valitsuse eesotsas peaministri asetäitja Otto Tiefiga. Seda valitsust ei tunnustanud keegi, kuid tema moodustamine pälvis siiski nupukese Põhjamaade ja Soome ajakirjanduses. Eestis sai Uluotsa-Tiefi valitsusest aastaid jätkunud relvastatud vastupanu poliitiline sümbol, mis tosina aasta eest lisas me tähtpäevade kalendrisse vastupanuvõitluse päeva. Samal sügisel Eestist Läände põgenenud kümned tuhanded inimesed panid aga aluse teokale pagulaskonnale, kelle rolli eestluse alalhoidmisel ja hiljem Eesti iseseisvuse taastamisel ei saa unustada ega alahinnata.

1944. aasta Eesti tähtpäevi ümbritsevad suure sõja suuremad sündmused. Punaarmee jõudmine Eesti piirideni 1944. aasta veebruaris oli Leningradi blokaadi lõpliku murdmise üks tulemusi. 6. juunil algas Normandia dessant, lääneliitlaste maabumine Mandri-Euroopas, mida me angloameerikastunud ajalookäsitlus on mõnikord nimetanud Teise maailmasõja tähtsaimaks lahinguks. Tegu oligi suurema kampaaniaga, kui seda oli Sinimägede lahing. Palju vähem tähelepanu on pälvinud mõni nädal hiljem, jaanipäeva paiku alanud Punaarmee pealetung Valgevenes, mille tulemusena sakslased loovutasid augustis Ukraina ja Valgevene ning Punaarmee tungis Poolasse, Slovakkiasse ja Ungarisse. Rumeenia, üks suurima sõjaväega Euroopa riike, ning Bulgaaria vahetasid poolt ja sõdisid nüüdsest sakslaste vastu. Soomlased suutsid juuni lõpus ja juuli alguses peetud Tali-Ihantala lahingus Punaarmee tõrjuda, kuid pidid septembri alguses NSV Liiduga eraldirahu sõlmima. Mõlema lahingu kaudseks tulemuseks oli 1944. aastal mobiliseeritud eestlaste jõudmine rindele: Narva rindelt Soome ja Valgevenes saadetud Saksa diviisidest jäänud tühjad kohad vajasid täitmist.

Meie Poola sõbrad meenutavad augusti alguses sadu tuhandeid ohvraid nõudnud Varsavi ülestõusu alguse 75. aastapäeva, mille lüüasaamine tähendas suure osa Armia Krajowa, Poola armee põrandaaluse järeltulija, purukslöömist ning kaudselt ka Poola langemist NSV Liidu mõjusfääri; Visla paremale kaldale jõudnud Punaarmee poolakatele Varssavisse appi ei tõtanud. Augustis tähistavad prantslased aga 75 aasta möödumist Pariisi vabastamisest.

80 aasta möödumine Hitleri-Stalini mittekallaletungilepingust ja selle salaprotokollist toob algul jutuks võetud arvuparalleelide vaimus meelde veel mõne 80-aastase tsükli. Liivimaa talupojad vabastati 80 aastat pärast Roseni deklaratsiooni, mida eesti ja läti ajaloolased on pidanud mõneti meelevaldselt pärisorjuse kõrgpunktiks Eesti- ja Liivimaal. 80 aastat pärast esimest üldlaulupidu, 1949. aasta märtsis, küüditati Eestist üle 20 000 inimese. Muu hulgas, plaanituna või teadmatultki, oli see rünne eesti eluviisi vastu, me 19. sajandi keskpaigast alates ehitatud ja maaseadusega kindlustatud Eesti üksiktalude vägivaldne likvideerimine.

Ühised tähtpäevad ühendavad rahvast, aga need liidavad ka riike. Kuid möödani tunnetamine tähtpäevade kaudu näitab muudki. Tähtpäevi tähistatakse ka vastavalt sellele, kellega minevikus ühte kuuluda tahetakse või kellega minevikus ühte kuulumist parajasti võimul olivad vajalikuks peavad. Kuid tähtpäevis näeme sedagi, et kõik ajatuna tundunu osutub varem või hiljem siiski ajalikuks.